

SPRAWOZDANIA Z KONFERENCJI

STUDIA Z TEORII
WYCHOWANIA
TOM VIII: 2017 NR 3(20)

Jolanta Sajdera

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Anna Babicka-Wirkus

Akademia Pomorska w Słupsku

The European Conference on Educational Research

Kopenhaga, 21-25 września 2017

Reformowanie edukacji czy imperatyw stałej zmiany?

Po raz kolejny miałyśmy okazję uczestniczenia w interesującej konferencji naukowej o zasięgu międzynarodowym, organizowanej przez stowarzyszenie naukowe European Educational Research Association (EERA). Charakterystykę EERA, jako stowarzyszenia naukowego o uznanej randze europejskiej, przedstawiła szczegółowo Anna Babicka-Wirkus w numerze 36. „Rocznika Pedagogicznego”¹. W niniejszym tekście postanowiłyśmy zaprezentować szczegółowo jedną z form działalności stowarzyszenia – corocznie organizowaną konferencję naukową pod nazwą *The European Conference on Educational Research* (ECER).

Naszym celem jest przybliżenie tematyki tegorocznej konferencji, noszącej tytuł *Reforming Education and the Imperative of Constant Change: Ambivalent roles of policy and educational research*, a w jej kontekście przedstawienie idei stowarzyszenia naukowego. Zarówno podjęty temat, jak i koncepcja „naukowej wspólnoty uczących się”² wpisują się w obecne w naszym kraju debaty naukowe. Z tego względu postanowiłyśmy dołączyć do

¹ A. Babicka-Wirkus, *The European Conference on Educational Research – z perspektywy kilkuletniego uczestnictwa*, „Rocznik Pedagogiczny” 2013, t. 36.

² Sformułowanie znajduje się w tytule książki *Naukowa wspólnota uczących się. XXX-lecie Letniej Szkoły Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN*, red. E. Bochno, A. Korzeniecka-Bondar, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2016.

nich głos naukowców z innych części świata, którzy dostrzegają konieczność pogłębionych analiz złożonych zjawisk edukacyjnych w międzynarodowym kontekście.

Cykliczne konferencje ECER mają stałą strukturę i przebieg, ale poszukują wciąż nowych rozwiązań, wynikających z nowatorskiego spojrzenia na współpracę środowisk naukowych. Naszym zdaniem sukces konferencji ECER bierze się nie tylko z dużo większych możliwości finansowych zachodnich krajów europejskich, ale przede wszystkim z woli współpracy i głębokiego namysłu nad rozwojem badań edukacyjnych. Podobne idee towarzyszą Letnim Szkołom Młodych Pedagogów organizowanym pod patronatem KNP PAN³.

Od czasu założenia EERA w 1994 roku w Anglii, stowarzyszenie koncentruje się na upowszechnianiu idei badań edukacyjnych w Europie i rozwijaniu współpracy między stowarzyszeniami naukowymi. Wzrasta także zainteresowanie członkostwem w EERA, do którego obecnie należą towarzystwa naukowe z 36 krajów, a kolejnych 6 kandyduje. Polskie Towarzystwo Pedagogiczne jest członkiem European Educational Research Association od 2009 roku, a w 2014 roku przystąpiło także do stowarzyszenia World Education Research Association (WERA), skupiającego towarzystwa naukowe z całego świata.

W tym roku konferencja ECER odbyła się w Kopenhadze (21-25.09.2017), a gospodarzem był University College Copenhagen (UCC). Wydarzenie zgromadziło badaczy z 68 krajów, co podkreślił, w trakcie przemowy rozpoczynającej konferencję, obecny przewodniczący EERA prof. dr Theo Wubbels (Utrecht University).

Zaproponowana w tym roku tematyka konferencji ECER: *Reforming Education and the Imperative of Constant Change: Ambivalent roles of policy and educational research* wpisuje się w aktualne dyskusje naukowe nad ideą reformy edukacyjnej. Interesująco sformułowany tytuł wskazuje na nurtujące wielu pedagogów na świecie pytania o zasadność reform, miejsce badań

³ Letnia Szkoła Młodych Pedagogów prowadzona jest przez prof. dr hab. Marię Dudzikową, która sprawuje od 24 lat funkcję kierownika naukowego. Wiele form aktywności naukowej, proponowanej uczestnikom LSMP przypomina propozycje organizatorów ECER. Ideą LSMP jest rozwój naukowy młodych badaczy i „budowanie wspólnoty uczących się” skupionych wokół „palących problemów” pedagogicznych. Por. H. Kwiatkowska, *Letnia Szkoła Młodych Pedagogów Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN – fenomen długiego trwania Instytucji*. [w:] *Naukowa wspólnota uczących się. XXX-lecie Letniej Szkoły Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN*, red. E. Bochno, A. Korzeniecka-Bondar, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2016, s. 218-220.

naukowych w ich przygotowywaniu, a także niejednorodną, ambiwalentną rolę polityki w przebiegu zmian w obszarze edukacji. W liście przewodnim przybliżającym tematykę konferencji, organizatorzy zwrócili uwagę na nasilającą się od lat 90-tych XX wieku „transnarodową presję reformatorską” (*transnational reform pressure*)⁴ wywieraną przez OECD, UE i Proces Boloński na lokalną politykę edukacyjną wielu krajów. Koncentruje się ona przede wszystkim na ciągłym dążeniu do porównywalności standardów i efektów kształcenia, zbyt małą wagę przywiązując do jakości edukacji.

W związku z tym organizatorzy ECER postawili pytanie o rolę badań edukacyjnych nad istotą reformowania edukacji i „imperatywem ciągłych zmian” (*the imperative of constant change*). Uczestnicy konferencji poszukiwali odpowiedzi na tak postawione pytanie w różnych formach wypowiedzi. Wystąpienia plenarne (*keynotes*) wygłaszali: Manja Klemenčič (Harvard University) *Shifting authority in transnational governance of higher education, and effects of culture in implementation of higher education reforms*, Rajani Naidoo (University of Bath) *The Competition Fetish as an Imperative of Change: Animators, Mediators and Consequence*, Jens Rasmussen (Department of Education at Aarhus University, Denmark) *When Constructions of the Future Meet Curriculum Development and Teaching Practice* oraz Carl Anders Säfström (Södertörn University, Stockholm) *Living Life, Educational Theory and the Imperative of Constant Change*.

Referenci zwracali uwagę na konieczność badań, pozwalających zrozumieć wpływ kontekstu kulturowego poszczególnych krajów europejskich na sposób wdrażania ponadnarodowej polityki edukacyjnej. R. Naidoo, mówiąc o „imperatywie prowokującym zmiany”, wskazywała na „fetyz rywalizowania” (*the competition fetish*) jako czynnik napędzający reformę edukacji. Jako przykład wskazywała przymus stałej zmiany w szkolnictwie wyższym, wywoływany, jej zdaniem, przez konkursy grantowe sponsorowane przez rząd.

Wszakże wiodącym wątkiem wypowiedzi było podkreślanie powierzchowności reform, które raczej korygują, niż głęboko zmieniają rzeczywistość edukacyjną. Zdaniem Carla Anders’a Säfström’a opaczne rozumienie „stałej zmiany” (*constant change*) powoduje, że w wielu krajach europejskich właściwie nie dokonuje się żadnych istotnych zmian. Odpowiedzią na blokowanie głębokich zmian w edukacji powinny być, jego zdaniem, strategie

⁴ Wszystkie tłumaczenia wyrazów anglojęzycznych, umieszczonych w nawiasach, dokonały autorki na podstawie <http://www.eera-ecer.de/ecer-2017-copenhagen/programme-central-events/> [dostęp: 06.09.2017].

przeciwdziałające antydemokratycznym i anty-pluralistycznym tendencjom. Proponowanym przez referenta rozwiązaniem jest promowanie edukacji wystarczająco dobrego życia (*livable life*), czerpiącej z idei Jacquesa Rancière'a oraz Judith Butler⁵. Podczas dyskusji panelowej *EERA Panel*, czworo referentów wraz z dyskutantami debatowało nad kierunkami w jakich powinny iść badania naukowe, które muszą odważnie wkraczać w nowe, trudne obszary życia społecznego.

Namysł nad problematyką konferencji towarzyszył także symposium tematycznym *EERA Sessions*, organizowanym przez radę naukową EERA i lokalny komitet organizacyjny. Ideą organizatorów tych corocznych spotkań jest poruszanie najbardziej „palących” zagadnień związanych z edukacją światową oraz z sytuacją systemu edukacji kraju goszczącego konferencję. Przykładem było symposium *The Latest Danish School Reform Revisited – Gains, Surprises and Challenges*, w którym wzięli udział Christine Antorini – duńska polityk, parlamentarzystka, a w latach 2011–2015 minister edukacji oraz Laust Joen Jakobsen – rektor UCC. Dyskutowano na temat najnowszej, szeroko zakrojonej reformy duńskiego systemu szkolnictwa podstawowego, nawiązując do doświadczeń innych krajów.

Sytuację edukacji w Unii Europejskiej poruszano w trakcie symposium *The EU's Four Freedoms: moving people, capital, goods and services across the field of European education*. Było ono prowadzone przez przedstawicieli rady naukowej czasopisma „European Educational Research Journal”⁶, wydawanego przez stowarzyszenie EERA (MNiSW 25 pkt. lista C). Redaktor naczelny, Martin Lawn (University of Edinburgh, Anglia) wraz z zespołem zastanawiali się, jakie konsekwencje niesie myślenie o edukacji w kategoriach rynkowych. Czym są „dobra edukacyjne” (*educational foods*), które przekraczają granice i stają się istotne w innych krajach? Czy są to testy i programy? A może kapitał przenoszony za granicę na prywatyzowanie instytucji edukacyjnych? Konieczna, zdaniem M. Lawn, jest analiza skali i złożoności rynków edukacyjnych w Europie – w zakresie mobilności towarów, usług, kapitału i ludzi.

W trakcie innego z sympozjów *Education and Research in a Post-Fact World: Responses, responsibilities and possibilities*, nawiązywano do sytuacji, w jakiej znalazła się edukacja w czasach Brexit'u oraz prezydentury Donalda Trumpa. Akademyki biorący udział w obradach (m.in. Mary Hamilton z Lancaster University) zwracali uwagę, że sukcesy tych kampanii budzą niepokój

⁵ J. Butler, *Notes Toward a Performative Theory of Assembly*. Harvard University Press, Cambridge, 2015.

⁶ Por.: <http://journals.sagepub.com/home/eer> [dostęp: 06.09.2017].

w Europie i USA, związany ze wzrostem prawnicowego fundamentalizmu i zagrożeniem dla liberalnego myślenia w świecie post-prawdy i post-faktów. Referenci podkreślali, że, skoro racjonalność, logika, sztuka argumentowania były filarami, na których powstawały instytucje edukacyjne, należy rozważyć konsekwencje, jakie dla edukacji i badaczy powoduje pomijanie wartości prawdy i fałszu.

Z kolei prelegenci w sympozjum *A Glocal Dialogue on Evidence and Public Good in Educational Policy, Research and Practice* podkreślali, że nauki społeczne i edukacyjne nigdy nie były pod większą presją niż dzisiaj. Ich zdaniem kierowanie się przez rządzących polityką opartą na neoliberalnych wskaźnikach ekonomicznych, jak efektywność, standaryzacja, testowanie, jest widoczne w preferowaniu programów marketingowych na studiach i cięciach budżetowych na finansowanie edukacji. Przypomniano, że stowarzyszenie EERA dąży do wywierania wpływu na decydentów w Komisji Europejskiej w celu podkreślenia wartości edukacji jako dobra publicznego w programie Horyzont 2020.

W ramach sympozjów tematycznych odbyła się także projekcja filmu *Testowani (Tested)*, którego bohaterami są uczniowie z Nowego Jorku różniący się pochodzeniem i rasą, przygotowujący się do standardowego testu warunkującego dostęp do najlepszych szkół średnich w mieście. Film ukazuje rzeczywistą przepaść pomiędzy możliwościami dostępu do edukacji Amerykanów różnych ras, pomimo założeń polityki „modelowej mniejszości” (*model-minority myth*).

Oprócz wykładów plenarnych i sympozjów najwięcej czasu na konferencji ECER poświęcono obradom w sekcjach problemowych. Warto w tym miejscu krótko opisać sposób ich funkcjonowania, odmienny od znanych nam z polskich konferencji pedagogicznych. Przede wszystkim idea wystąpienia w sekcjach problemowych związana jest z wieloletnią tradycją działalności stowarzyszenia EERA. Przez cały rok pracuje kilkadziesiąt Sieci (*Networks*) związanych z konkretną dyscypliną nauki (np. filozofia edukacji, historia edukacji) albo skupionych na pewnych tematach badań edukacyjnych (np. partnerstwo w edukacji, prawa dziecka). Badacze, zrzeszeni w danej Sieci planują zagadnienia, na których chcą skupić się podczas następnej konferencji, koordynują procedurę zgłoszeń i recenzowania wystąpień w ich sekcji problemowej, a przewodniczący Sieci składa roczne sprawozdanie dotyczące działalności. Jest ono warunkiem uczestnictwa Sieci w kolejnej ECER.

Obecnie Sieci jest aż 32, co sprawia, że możliwości wyboru tematyki wystąpienia na konferencji jest bardzo wiele. Świadczy o tym rosnąca liczba uczestników ECER, których w 1997 roku było 616, a podczas tegorocznej

konferencji w Kopenhadze aż 2700. Wystąpienia odbywały się w równoległych sekcjach, których było blisko 830. Każda z nich trwała 90 minut, w trakcie których występowało tylko 3–4 prelegentów, a następnie rozpoczynała się dyskusja. Dzięki takiej organizacji czasu możliwy był autentyczny dialog i uchwycenie ponadnarodowego kontekstu badań. Językiem konferencyjnym był, jak zawsze, język angielski. Niekiedy utrudniało to wymianę doświadczeń ze względu na nieprzetłumaczalność niektórych pojęć naukowych, wynikającą z różnic kulturowych oraz specyfiki języka kraju referujących uczestników.

Sesje problemowe Sieci odbywały się równolegle w trakcie wszystkich dni konferencji. Prowadzący sesje zwracali uwagę, aby prelegenci odnosili swoje badania do szerszego kontekstu społecznego, co umożliwić mogło wymianę doświadczeń i wspólną refleksję nad problematyką danej sekcji. Należy jednak podkreślić, że coraz częściej uczestnicy ECER dążą do wymiany poglądów z uczestnikami innych Sieci. Podczas tegorocznej konferencji reprezentanci poszczególnych Sieci wnosili o przyznanie czasu na otwarte seminaria, które pozwoliłyby uczestnikom różnych sekcji na spotkanie i dyskusję nad wspólnymi zainteresowaniami badawczymi. W tym roku potrzeba taka została zgłoszona przez Sieć skupioną wokół problematyki praw dziecka (*Network 25: Research on Children's Rights in Education*). Podczas dyskusji na spotkaniu podsumowującym całoroczną pracę Sieci okazało się, że w tym roku badacze skupili się przede wszystkim na problematyce praw dzieci będących uchodźcami. Ta sama kwestia, chociaż z innej perspektywy, była analizowana w Sieciach dotyczących badań etnograficznych (*Network 19: Ethnography*) oraz kształcenia nauczycieli (*Network 10: Teacher Education Research*). Badacze skupieni wokół interesującej ich problematyki postanowili także założyć własną stronę internetową, na której będą zamieszczać swoje publikacje – nie tylko w języku angielskim, informacje o konferencjach, warsztatach, sympozjach, a także opisy i rekomendacje ciekawych pozycji książkowych. Platforma internetowa będzie również miejscem wymiany myśli i doświadczeń oraz podejmowania wspólnych inicjatyw. Jest to także korzystne ze względu na dużą liczbę uczestników ECER, co utrudnia jednak tradycyjne sposoby nawiązywania kontaktów w trakcie konferencji.

Podkreślenia wymaga fakt, że w trakcie konferencji ECER zawiązują się znajomości nie tylko między badaczami, pochodzącymi z różnych zakątków świata, ale przede wszystkim tworzy się swoista wspólnota naukowa. Ma to miejsce szczególnie wśród członków poszczególnych Sieci, którzy mają realny wpływ na to, co się dzieje w danym środowisku badaczy. Naszym zdaniem przykład sekcji problemowej, poświęconej prawom dziecka, pokazuje sposób zawiązywania się takiej wspólnoty.

Sukcesywnie rosnąca liczba uczestników konferencji ECER nie oznacza, że coraz łatwiejsza staje się aplikacja na nią. Potencjalni referenci wysyłają kilka miesięcy wcześniej kilkunastoniowe streszczenie wystąpienia, które jest czytane przez dwóch recenzentów i oceniane w skali 1-10, a następnie odsyłane wraz z decyzją o przyjęciu i uwagami. Wystąpienie może mieć formę referatu lub plakatu. Uczestnicy sesji plakatowej biorą udział w konkursie *Elsevier Best Poster Award*. Zwycięzca otrzymuje nagrodę pieniężną w wysokości 250 USD, bezpłatną subskrypcję wydawnictw Elsevier oraz bezpłatny udział w kolejnej konferencji ECER. W tym roku nagrodę otrzymała Charlotte Kramer za plakat zatytułowany: *Video or Transcript? On the Effectiveness of Video- and Transcript-based Classroom Management Courses on Pre-service Teachers' Situation-specific Skills*, który można obejrzeć na stronie internetowej ECER⁷.

Stałym wydarzeniem ECER jest poprzedzająca ją konferencja *Emerging Researchers' Conference* dla młodych doktorantów i doktorów (do 6 lat po doktoracie). Młodzi uczestnicy mogą wziąć udział w konkursie na najlepszy artykuł, którego zwycięzca otrzymuje bezpłatny wstęp na przyszłoroczną ERC i ECER, zwrot kosztów podróży, a tekst jest publikowany w „*European Educational Research Journal*”. W tym roku nagrodę odebrała Manuela Mendoza za artykuł *To mix or not to mix: Exploring the dispositions to otherness in schools*. Laureatka odniosła się do koncepcji habitusu Bourdieu, badając sposób, w jaki różnorodność społeczna w szkole może kształtować postawy wobec innych uczniów i rodziców. Młodzi badacze mogą również brać udział w konkursie na najlepszy plakat nagradzany nagrodą pieniężną (500 euro) i bezpłatnym udziałem w kolejnej konferencji ERC i ECER. W roku 2012 roku wśród laureatów tego konkursu było dwoje polskich doktorantów (obecnie doktorów): Anna Babicka-Wirkus (Akademia Pomorska w Słupsku) i Michał Zawadzki (Uniwersytet Jagielloński).

Tradycją konferencji ECER są także wystawy wiodących światowych wydawnictw naukowych. W tym roku były to na przykład : Bloomsbury, Emerald Publishing, Routledge i SAGE. Uczestnicy mogli także bezpłatnie skorzystać z warsztatów metodologicznych, poświęconych jakościowej analizie danych wspomaganą komputerowo programami MaxQda, IDB Analyser czy MPlus.

⁷ http://www.eera-ecer.de/fileadmin/user_upload/Pictures/ECER_Logos_and_Pictures/ECER_2017/ECER_2017_-_ECER_Poster_Award_Winner_Charlotte_Kramer.pdf [dostęp: 18.09.2017].

Uczestnicząc kolejny raz w konferencji ECER, byliśmy pełne podziwu zarówno dla jej poziomu naukowego, aktualności podejmowanych zagadnień, jak i nowoczesnej logistyki organizacyjnej tak dużego przedsięwzięcia. Naszym zdaniem są to istotne powody, dla których warto rozważyć udział w kolejnej edycji konferencji, która odbędzie się w Bolzano w dniach 3-7.09.2018. Tematem przewodnim będzie *Inclusion and Exclusion, Resources for Educational Research*. Zgłoszenia należy wysłać do 31.01.2018 roku.